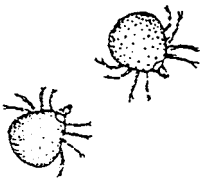

Af en toe moeten we onszelf en iedereen die rondloopt in de natuur waarschuwen voor het LYME-gevaar. Het blijkt dat ook zandhagedissen als gastheer voor teken optreden.

LET OP: LYME-GEVAAR TEKEN OOK OP HAGEDISSEN

Dat het broeikas-effect waarschijnlijk een positief effect heeft op de hoeveelheid zandhagedissen in Nederland zullen alle zon- en zandhagedis-aanbidders toejuichen. Maar helaas, er schuilt een addertje onder het gras, een teek in dit geval: *Ixodes ricinus* die eveneens profiteert. Van dit beest is aangetoond dat hij zich sneller voortplant bij vochtiger en warmer weer. En daar zitten wij natuurlijk niet op te wachten. Want veel teken zijn drager van de bacterie *Borrelia burgdorferi*; die bacterie kan bij een beet overgebracht worden en kan de ziekte van Lyme veroorzaken. Een sluipend gevaar.

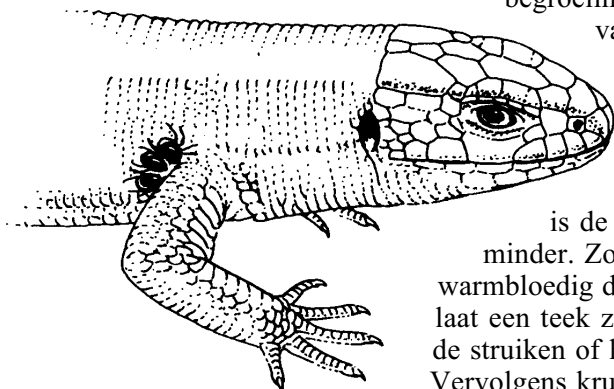

besmette teken

De vraag wordt gesteld of de teek in aantal toeneemt. Onze indruk is duidelijk van wel. Maar belangrijker is het te weten of het aantal en percentage besmette teken toeneemt. Daarom is Alterra, in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, vorig jaar gestart met een driejarig onderzoek van de tekenpopulatie in Nederland. Hun doelstelling is om risicogebieden in kaart brengen en om vast te stellen hoeveel procent van de teken de bacterie bij zich draagt. Men denkt dat gebiedsgewijs 0 tot 20% van de teken besmet is. Dit percentage wisselt van plaats tot plaats en waarschijnlijk ook van jaar tot jaar. Een moeilijke klus dus voor Alterra.

zachte vochtige plekjes

Teken komen voor op plaatsen waar de luchtvochtigheid hoog is, meestal tussen begroeiing. Zij zijn actief van begin maart tot eind november. Tijdens de droge zomermaanden is de activiteit minder. Zodra er een warmbloedig dier langskomt, laat een teek zich vallen vanuit de struiken of het gras. Vervolgens kruipt hij naar een

plekje om zijn zuignut in de huid te draaien en zich vol te zuigen met bloed. Dit doen ze bij voorkeur op een zachte, vochtige plaats van het lichaam: achter een oor of in lies, oksel, knieholte of in de navel, en er zijn wel gekkere plaatsen. Het duurt zo'n 24 uur voor een teek het goede plekje gevonden heeft, op z'n gemak zit en gaat steken. Dan is het gevaarlijke moment aangebroken. Tijdens het steken kunnen bacteriën stuivertje wisselen: uit de teek in het slachtoffer. Besmetting treedt dus niet op als de teek binnen 24 uur wordt verwijderd.

tip

Aan het einde van een dag monitoren is het zaak jezelf zorgvuldig te (laten) "vlooiën". De beet van een teek is niet pijnlijk en wordt daardoor vaak niet opgemerkt. Waarschijnlijk zijn nimfen (onvolwassen teken) het belangrijkste voor het overbrengen van ziekten op de mens. Deze nimfen zijn zo klein ($\pm 1,2$ mm) dat ze zeer gemakkelijk over de kop gezien worden. Het komt ook voor dat ze in bekleding (auto) schoenen of kleding achterblijven en later (na de inspectie) alsnog toeslaan.

hagedissen-teken

Ook hagedissen worden 'geplaagd' door teken. Bij de hagedissen zitten die meestal in de oksels van de voorpoten. Kennelijk kunnen de teken daar door de harde hagedissenhuid heenkomen. Mannetjes hebben altijd meer teken dan de vrouwtjes. Waarschijnlijk omdat de mannetjes meer zwerven en dus een grotere trefkans hebben om tegen een teek op te lopen. Tijdens het zandhagedis-onderzoek van vorig jaar (zie Nieuwsbrief 21) hebben de studenten van elke zandhagedis die zij in handen kregen de teken met een pincet verwijderd. Ze hebben voor elke hagedis genoteerd hoeveel teken dat waren. Dat geeft een aardig beeld van de tekendichtheid in de diverse habitats.

zeereep veiligst!

Het aantal teken op een hagedis was zeer verschillend: minimaal 0 en

maximaal 58! Het aantal had vooral te maken met het type begroeiing op de plek waar de zandhagedis gevangen was. Zo vonden we bij zandhagedissen uit de duinen veel meer teken als ze in de binnenduinrand gevangen waren (gemiddeld 18,3 teken per hagedis), dan wanneer ze uit de zeereep vandaan kwamen (gemiddeld 2,5 per hagedis). Dit hangt waarschijnlijk samen met de vochtbehoefte van de teken. Door het ontbreken van bosschages en door de zeewind, is de zeereep veel droger, waardoor de omstandigheden veel minder gunstig zijn voor de teek. Ook het feit dat er minder andere warmbloedige zoogdieren (bijv. reeën) in de zeereep zitten, die als tussengastheer kunnen fungeren, zal er voor zorgen dat er minder teken kunnen zitten. Zo vonden we op het Forteiland, waar geen bomen staan en

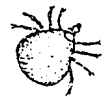

nauwelijks warmbloedige dieren zitten, heel weinig teken op hagedissen (slechts 1,3 teken per hagedis).

record-aantal

Ook van gebied tot gebied varieerde het aantal teken per hagedis zeer. Zo vonden we in de Amsterdamse Waterleidingduinen gemiddeld 22,5 teken per hagedis, terwijl we in Noord- en Zuid-Kennemerland respectievelijk 6.3 en 7.9 teken per hagedis aantreffen.

De hagedis met de meeste teken woont in Noord-Kennemerland, op een plek met veel struiken en boomopslag. Maar liefst 58 stuks bevonden zich op zijn lichaam. Het was een hele klus om dit diertje teek-vrij te krijgen. En je weet niet eens of de hagedis daar iets mee opschiet, maar we denken van wel.

Per gebied is het gemiddelde aantal teken per hagedis uitgezet. Gebieden achtereenvolgens: Amsterdamse Waterleidingduinen, Zuid-Kennemerland, Noord-Kennemerland, Forteiland en Heidee (bij Hilversum). Daarnaast zijn de gegevens van Zeereep en Binnenduinrand vergeleken

